

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

LIIKUNNAN ARVIOINTITOIMINTA SUOMESSA

Työpaperi

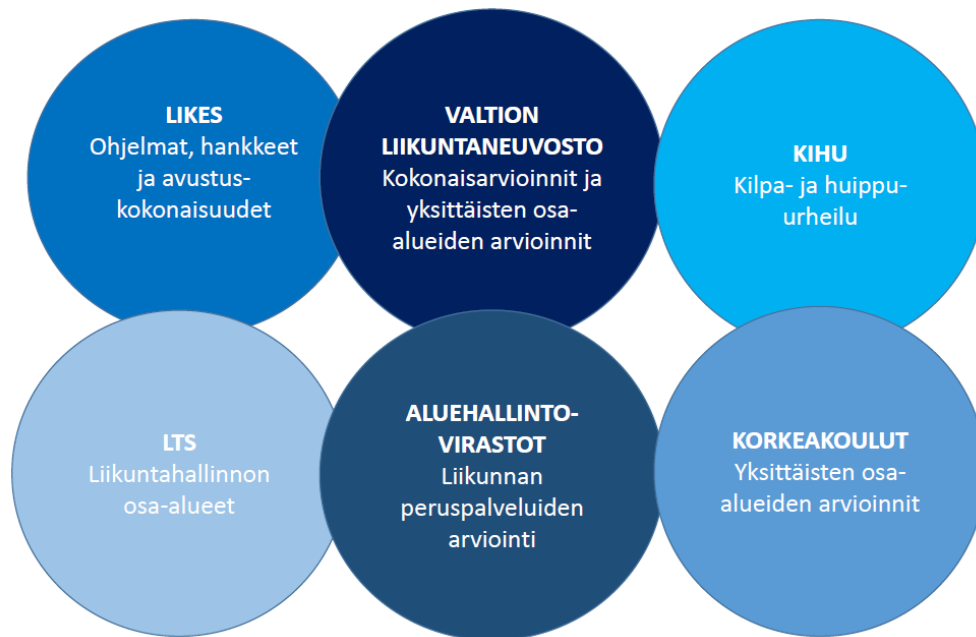
VALTION LIIKUNTANEUVOSTO 2020

1. Johdanto

Viime vuosikymmenien aikana liikuntahallinnon toiminnassa ovat korostuneet erityisesti lukuisat hankkeet ja ohjelmat sekä strategisuuden ja arviointitiedon tarve. Taustalla on 1980-luvulta käynnistynyt yleinen julkishallinnon uudistus, liikuntakulttuurin muutos ja vuoden 1998 liikuntalaki, jotka lisäsivät liikuntahallinnossa tarvetta siirtyä pois sektorikeskeisyydestä sekä normeihin, hierarkioihin ja valvontaan perustuvista toimintavoista kohti poikkihallinnollista yhteistyötä.¹ Osana muutosta valtion liikuntaneuvostolle säädettiin arviointitehtävä liikuntalain ensimmäisen uudistuksen yhteydessä 1990-luvun lopulla. Liikuntaneuvoston tehtäviä haluttiin suunnata yhä enenevässä määrin yhteen sovittamaan muiden hallinnonalojen liikkumista ja liikuntaa edistäviä toimenpiteitä sekä niiden vaikutusten arviointia. Neuvosto aloitti arviointityön varsinaisesti vasta vuonna 2008.

Liikuntaneuvoston lisäksi myös muut toimijat ovat tuottaneet viime vuosina erilaista liikuntaan liittyvää arviointitietoa. Aluehallintovirastojen tehtäväksi on säädetty peruspalveluiden arviointi, mukaan lukien liikuntapalvelut, joita he ovat arvioineet kahden vuoden välein. Julkishallinnon lisäksi liikuntakulttuurin arviointia ovat tehneet myös muut liikunta-alan toimijat, kuten LIKES-tutkimuskeskus, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU ja Liikuntatieteellinen Seura ry (LTS). (kuvio 1)

Kuvio 1. Keskeisiä liikuntapolitiikkaa arvioivia toimijoita ja arvioinnin pääpainopisteet.

Viime vuosina liikunnassa on tuotettu yhä enenevässä määrin erilaista arviointitietoa, mutta tietoon ja sen hyödyntämiseen liittyy edelleen paljon kehitettävää. Ensinnäkin arviointitieto ja analyysi liikuntaa edistävien toimenpiteiden vaikutuksista, vaikuttavuudesta ja tehokkuudesta on edelleen suhteellisen vähäistä ja tiedon kokonaishallinta puutteellista². Toiseksi haasteita on myös tuotetun

¹ Saku Rikala: Kohti liikunnan pysyviä käytäntöjä. Liikunnan hyvät käytännöt -hankkeen väliraportti. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 4. Helsinki 2012.

² HE 190/2014 vp Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi.

arviointitiedon hyödyntämisessä. Esimerkiksi liikuntaneuvoston toteuttamien arviointien tiedetään johtaneen toimenpiteisiin, mutta arviointien konkreettisesta hyödyntämisestä ja vaikuttavuudesta ei ole tarkkaa tietoa.

Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto on kiinnittänyt asiaan huomiota opetus- ja kulttuuriministeriön osalta. Tarkastusviraston mukaan (2016)³: *”Arviointiohjauksen mahdollisuuksia ei ole opetus- ja kulttuuriministeriössä vielä täysimääräisesti hyödynnetty. Arviointeja ei ole kyetty riittävän hyvin kytkemään ohjaukseen ja strategiseen suunnitteluun. Arvioinnin tulokset eivät myöskään riittävästi leviä eri tasoilla toimivien valmistelijoiden käyttöön ja hyödynnettäväksi.”*

Liikuntaan liittyvän arviointitoiminnan vaikuttavuutta voitaisiin parantaa mm. (1) tiivistämällä liikuntakulttuuria arvioivien toimijoiden yhteistyötä, (2) viestimällä entistä aktiivisemmin arviointien tuloksista arvioinnin kannalta keskeisille toimijoille niin valtionhallinnossa kuin liikunnan edistämisen toimijakentällä, (3) kytkemällä arviointi tiiviimmin osaksi ohjausta ja strategista suunnittelua sekä (4) seuraamalla systemaattisemmin arvioinneissa suositeltujen toimenpiteiden toteutumista. Lisäksi tärkeää olisi kehittää liikunnan arviointitoimijoiden osaamista ja alan koulutusta.

Tässä liikunnan arviointitoiminta Suomessa -työpaperissa käydään läpi keskeiset liikuntakulttuuria arvioivat toimijat ja heidän tuottama arviointitieto. Työpaperi laadittiin tausta-aineistoksi, kun valtion liikuntaneuvosto suunnitteli toimikauden 2019–2023 arviointitoimintaansa keväällä 2020.

2. Keskeiset liikunnan arviointitoimijat Suomessa

Valtion liikuntaneuvosto

Valtion liikuntaneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, joka arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella, tekee aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja liikuntamäärärahojen käytöstä. Valtioneuvosto asettaa liikuntaneuvoston eduskunnan toimikaudeksi.

Arviointitehtävä säädettiin liikuntaneuvostolle liikuntalain ensimmäisen uudistuksen yhteydessä 1990-luvun lopulla. Arviointitehtävä säädettiin koskemaan koko valtionhallinnon toimenpiteiden vaikuttavuutta liikunnan alueella. Neuvosto aloitti arviointityön varsinaisesti vasta vuonna 2008. Liikuntaneuvoston arviointitoiminnan tehtävänä on tiedon tuottaminen liikuntapoliittisen valmistelun ja päätöksenteon tueksi. Arviointitoiminnan tarkoituksen on toiminnan kehittäminen ja toimenpiteiden vaikuttavuuden parantaminen. Tuotettava arviointitieto onkin lähtökohtaisesti kehittävää arviointia ja tiedolla tavoitellaan vaikuttavuussuhteiden selvittämistä. Arvioinnin suunnittelusta ja valmistelusta vastaa liikuntaneuvostossa toimikaudella 2019–2023 tutkimus-, ennakointi- ja arviointijaosto.

Liikuntaneuvosto on julkaissut 13 arviointia, joista neljä on ollut koko valtionhallinnon liikunnan edistämisen toimenpiteisiin liittyviä kokonaisarviointeja ja loput kohdentuneet yksittäisiin liikuntakulttuurin ja -politiikan osa-alueisiin, toimijoihin tai teemoihin, kuten rahoitettuihin ohjelmiin, järjestöihin tai lasten ja nuorten harrastamiseen (taulukko 1). Viime vuosina liikuntaneuvoston arvioinneissa on korostunut koko valtionhallinnon toiminnan arviointi valtion liikuntahallinnon sijaan.

---

³ Tuloksellisuustarkastuskertomus. Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjausjärjestelmä. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 4/2016.

Taulukko 1. Liikuntaneuvoston toteuttamat arvioinnit teemoittain.

ARVIOINNIN KOHDE	VUOSI
Kokonaisarvioinnit	
Liikunnan ja liikkumisen edistäminen valtionhallinnossa - Ministeriöiden tulokortit	2019
Valtionhallinto liikunnan edistäjänä	2015
Arviointi valtion liikuntatoimen määrärahojen kasvun tuloksista hallituskaudella 2007–2011	2013
Valtion liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi ja Liikunnan edistämisen linjoista annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen ja sen toteutumisen arviointi	2011
Valtionhallinto	
Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä	2018
Selvitys Valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi	2018
Ohjelmat	
Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankekauden 2015–2018 ulkoinen arviointi	2019
Kunnossa kaiken ikää -ohjelman arviointi	2018
Järjestöt	
Asiantuntijalausunto Valtakunnallisen liikunta- ja urheiluorganisaatio, Valo ry:n toiminnasta valtionavustuspoliittikan näkökulmasta	2015
Vammaisurheilu ja erityisliikunta lajiliitoissa	2015
Liikuntatieteellisen Seuran arviointi	2014
Tutkimus- ja koulutus	
Liikuntalääketieteen yhteiskunnallisen merkityksen ja liikuntalääketieteen keskusten toiminnan arviointi (2006–2016)	2016
Huippu-urheilu	
Menestyksen polulla. Huippu-urheilun ulkoinen arviointi.	2017

LIKES-tutkimuskeskus

LIKES-tutkimuskeskuksen tarkoituksena on liikunnan ja terveyden edistäminen sekä niiden tutkimuksen tukeminen. LIKES toteuttaa monitieteistä tutkimusta ja koordinoi valtakunnallisia ohjelmia.⁴

LIKES-tutkimuskeskuksessa erityisesti sen Lasten ja nuorten elämäntavan tutkimusyksikkö LINET on keskittynyt liikuntapoliittiseen päätöksentekoon kytkeytyvään arviointitoimintaan. LINETin toiminnan painopisteinä ovat liikunnan kansalaistoiminta, monikulttuurisuus, lasten ja nuorten liikunta sekä liikunnan eriarvoistuminen ja tasa-arvokysymykset.⁵ LINET on tehnyt lukuisia arviointeja erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastuualueen rahoittamista ohjelmista ja avustuskokonaisuuksista, mutta myös muiden toimijoiden liikuntahankkeista (taulukko 2).

Taulukko 2. LIKES-tutkimuskeskuksen LINET -yksikön toteuttamat ja käynnissä olevat arvioinnit⁶.

ARVIOINTI	VUOSI
Liikkuva koulu -ohjelman seuranta ja kohdennetut tutkimusosiot sekä koulujen itsearviointityökalun raportointi ja tulosten jalkauttaminen	2010–
Liikkuva opiskelu -ohjelman seuranta ja kohdennetut tutkimusosiot sekä itsearviointityökalu	2017–
Ilo kasvaa liikkuen – varhaiskasvatusohjelman seuranta, kohdennetut tutkimusosiot ja itsearviointityökalu	2015–
Espoon kaupungin Paraskoulu -hankkeen arviointi ja toteutusta tukeva tutkimus	2019–
Liikunnallisen elämäntavan hankkeiden (OKM) seuranta	2004–
Seuratoiminnan kehittämistuen (OKM) seuranta ja arviointi	2005–

⁴ LIKES-tutkimuskeskuksen internetsivut, www.likes.fi/likes

⁵ LIKES-tutkimuskeskuksen internetsivut, www.likes.fi/tutkimus/linet-seuranta-ja-arviointitutkimukset

⁶ LIKES-tutkimuskeskukselta saadut tiedot.

Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla -hankkeiden (OKM) seuranta ja arviointi	2011–2019
Suomen Palloliiton ”Hyvää seuraa”-hankkeen (ESR) seuranta ja arviointi	2017
Suomen Palloliiton harrastamisen hintabarometrin rakentaminen, tietojen kokoaminen, analysointi ja tutkimuskoosteen laadinta	(2018–2019, jatkuu 2-vuotiskausittain)
JAMK:n ”Virtaa ja Voimaa Nuorille” -hankkeen (ESR) arviointi ja tutkimuskoosteen laadinta	2018–2019

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU:n tehtävänä on tuottaa ja jakaa tietoa valmentautumisen, päätöksenteon ja johtamisen tueksi suomalaisessa urheilussa. KIHU hankkii tietoa mm. oman ja verkostojen kanssa toteutettavalla tutkimus- ja arviointitoiminnalla.⁷ KIHU:n toteuttama seuranta ja arviointi tuottavat tietoa suomalaisen kilpa- ja huippu-urheilun toiminnasta ja sen edistymisestä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Arviointitoiminnasta vastaavat KIHU:ssa pääasiassa yhteiskuntatieteen ja käyttäytymistieteen yksikön tutkijat ja asiantuntijat. Seuranta ja arviointi läpileikkaavat kuitenkin kaikkea KIHU:n toimintaa. Esimerkiksi biotieteiden asiantuntijat osallistuvat eri lajien ja urheilijoiden valmennustoiminnan arviointiin.

Vuosina 2017–2020 KIHU:n toteuttaman seurannan ja arvioinnin tavoitteet ja toimenpiteet ovat:

- Huippu-urheilun strategisten tavoitteiden seuranta Huippu-urheiluyksikön kanssa sovitulla mittareilla
- Kilpa- ja huippu-urheilun toimintojen ja hankkeiden arviointi yhteistyössä mukana olevien toimijoiden kanssa
- Seuranta- ja arviointitiedon saavutettavuuden parantaminen (esim. Faktapankki)
- Huippu-urheilun tiedolla johtamisen kokonaisuuden (tietopohja, indikaattorit, arviointikäytännöt) rakentaminen yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, valtion liikuntaneuvoston ja Olympiakomitean kanssa
- Arviointikulttuurin edistäminen mm. Nexus -tiedolla johtamisen verkostoa ylläpitämällä⁸

KIHU:n viime vuosina toteuttamat arvioinnit ovat keskittyneet urheiluun ja kilpa- ja huippu-urheiluun. KIHU on arvioinut 2010-luvulla erityisesti valmentamista ja valmentajakoulutuksia, urheiluakatemiaita sekä huippu-urheilun osa-alueita (taulukko 3).

Taulukko 3. KIHU:n arvioinnit 2010-luvulla⁹.

ARVIOINTI	VUOSI
Urheiluläkoulukokeilun arviointi (käynnissä)	2020
Urheiluakatemiaohjelman seuranta- ja arviointikokonaisuus (käynnissä)	2020
Valmennusosaamisen verkoston arviointi 2019	2019
Assessing Value Creation in Nordic Coaches Network (NCN)	2019
Valmentajakoulutuksen laatuarviointi	2018
Urheiluopistojen valmentajakoulutuksen laatuarviointi	2017
Lajiliittojen valmentajakoulutuksen laatuarviointi	2017
Valmennuskeskusarvioinnit 2015	2017
Huippu-urheiluverkoston ja -yksikön sisäinen arviointi	2016
Kasva urheilijaksi Jyväskylässä -hankkeen prosessiarviointi	2014
URHEA-verkoston arviointi	2014

⁷ Vuosikertomus 2018. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.

⁸ Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU:n internetsivut, www.kihu.fi/etusivu/arviointi-ja-seuranta/

⁹ Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU:lta saadut tiedot.

Sotsiarviointi2014 - palautekysely olympiajoukkueelle	2014
URHEAn kehittämishankkeen arviointi 2012	2013
Valmennuskeskusarviointi	2012
Suomen Voimisteluliiton III-tason koulutusarviointi	2011
Kohti kestävästä huippu-urheilumenestystä: Lajiliittojen huippu-urheilujärjestelmien kehitysprosessin arviointi.	2011
VOK-hankkeen vaikuttavuus: Valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen arviointi 2010	2010
Huippu-urheilujärjestelmien kehittämissuorituksen "pilottivaiheen" loppuarviointi.	2010
Fortum Tutor -ohjelman arviointi	2010

Liikuntatieteellinen Seura ry (LTS)

Liikuntatieteellinen Seura ry (LTS) on liikuntatieteistä, -kulttuurista ja -politiikasta kiinnostuneiden henkilöiden ja yhteisöjen muodostama kansalaisjärjestö ja tiedeviestintäorganisaatio. LTS järjestää tieteellisiä seminaareja, tekee tutkimustietoon perustuvia arviointeja ja selvityshankkeita sekä harjoittaa monikanavaista tiedeviestintää.¹⁰

LTS on julkaissut viime vuosina monia tutkimustietoon perustuvia arviointeja, selvityksiä ja ajankohtaisia katsauksia. LTS on tehnyt selvityksiä ja arviointeja niin yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja valtion liikuntaneuvoston kanssa kuin itsenäisesti. LTS:n selvitykset ja arviointit ovat kohdentuneet viime vuosina erityisesti liikuntahallintoon ja teemoina ovat olleet mm. julkisen hallinnon toimenpiteet ulkoilun ja luontoliikunnan edistämiseksi, liikunnan aluehallinto, liikuntalääketiede Suomessa ja liikunnan hankemaailma (taulukko 4).

Taulukko 4. Liikuntatieteellisen Seuran selvityksiä ja arviointeja¹¹.

SELVITYS/ARVIOINTI	VUOSI
Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla	2019
Liikunnan aluehallinto – hallintohierarkian hiljainen väliporras	2018
Hyvä hallintotapa liikunta-alalla	2016
Liikunnan mediajulkisuus ja päätöksenteko	2015
Liikuntalääketiede Suomessa	2013
Liikunnan hanketoiminta – ruusut, risut ja suositukset	2013

Aluehallintovirastot

Aluehallintovirastot (AVI) edistävät perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista, peruspalvelujen saatavuutta, ympäristönsuojelua, ympäristön kestävästä käytöstä, sisäistä turvallisuutta sekä terveellistä ja turvallista elin- ja työympäristöä alueilla. Virastot hoitavat myös lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä alueillaan.¹²

Aluehallintovirastojen lakisääteisenä tehtävänä on arvioida alueellisesti peruspalveluja, kuten liikuntaa. Arviointituloksista laaditaan sekä alueellinen että valtakunnallinen arviointiraportti osana peruspalveluiden arviointeja. Aluehallintovirastot sopivat liikuntatoimen arviointikohteet yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.¹³ Vuonna 2019 AVI:en valtakunnallisen arvioinnin kohteena oli liikunnan osalta liikuntapaikkojen fyysinen saavutettavuus ja niiden esteettömyys. Vuonna 2017

¹⁰ Liikuntatieteellisen Seuran internetsivut www.lts.fi.

¹¹ Liikuntatieteellisen Seuran internetsivuilta koostetut tiedot, www.lts.fi.

¹² Aluehallintovirastojen internetsivut, www.avi.fi/web/avi/aluehallintovirastot.

¹³ Aluehallintovirastojen internetsivut, www.avi.fi/web/avi/kuntien-liikuntatoimen-peruspalvelujen-arviointi.

arvioitiin kuntien liikuntapalvelujen järjestämiseen käyttämät taloudelliset resurssit ja henkilöstöresurssit.

Taulukko 5. Aluehallintovirastojen liikunnan peruspalveluiden valtakunnalliset arvioinnit 2010–2019.

ARVIOINTI	VUOSI
Liikuntapaikkojen fyysinen saavutettavuus ja niiden esteettömyys	2019
Kunnan liikuntapalveluiden resursointi	2017
Käyttömaksu- ja käyttövuoropoliitiikan vaikutus liikuntapaikkojen tasa-arvoiseen saavutettavuuteen	2015
Liikuntapaikkojen fyysinen saavutettavuus	2013
Kuntien taloudelliset resurssit ja henkilöstö liikunnan peruspalvelujen tuottamisessa	2011
Käyttövuoropoliitiikan vaikutukset liikuntapaikkojen tasa-arvoiseen saavutettavuuteen	2010

Muut toimijat

Muista toimijoista myös korkeakoulut ovat tehneet liikuntaan liittyviä arviointitutkimuksia. Esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa on arvioitu liikuntatilojen maksuttomuuden vaikutuksia liikkumiseen aktivoijana sekä kansalaisten, urheilutoimittajien ja sponsoreiden näkemyksiä eriytyvästä liikuntakulttuurista.

Valtioneuvoston kanslian koordinoimalla valtioneuvoston yhteisellä selvitys- ja tutkimustoiminnalla (VN TEAS) tuotetaan tietoa päätöksenteon, tiedolla johtamisen ja toimintakäytäntöjen tueksi. VN TEAS -hankkeissa on ollut viime vuosina mukana fyysiseen aktiivisuuteen, liikkumiseen ja liikuntaan liittyviä hankkeita. Esimerkiksi vuonna 2018 toteutettiin VN-TEAS –hanke, jossa arvioitiin liikkumattomuuden kustannuksia. Vuonna 2019 rahoitettiin selvitystä kansalaisyhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta, jossa liikuntajärjestöt ovat mukana yhtenä kansalaisyhteiskunnan osa-alueena. Vuonna 2020 rahoitetaan Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen mahdollisuudet ja esteet -hanketta.¹⁴

¹⁴ Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan internetsivut, www.tietokayttoon.fi.